

УДК 371.134: 811

Плотніков Євген Олександрович

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри прикладної лінгвістики

Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя, м. Ніжин

ndu.efl@gmail.com

РОЗРОБКА ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДЛЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Анотація. В статті проаналізовано архітектуру і ключові структурні компоненти дистанційного курсу навчання іноземних мов на прикладі курсу для підготовки учнів до складання тестів зовнішнього незалежного оцінювання з англійської мови, розробленого та реалізованого у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя. Окреслено особливості та переваги модульної побудови дистанційного навчального середовища. Розглянуто основні рівні організації елементів дистанційних курсів, їх ієрархію та взаємодію. Особлива увага приділяється реалізації таких характеристик електронного навчального середовища, як інтерактивність та зворотний зв'язок.

Ключові слова: дистанційний курс; навчальний об'єкт; навчання іноземних мов; зовнішнє незалежне оцінювання; мовний тест.

Постановка проблеми. Одним із актуальних та важливих напрямків розвитку інформаційно-комп'ютерних засобів навчання іноземних мов (ІМ) є дистанційне навчання, що може бути реалізоване у різні способи та з використанням різних методів і підходів, проте, завжди передбачає просторову відокремленість учня від вчителя [6].

Нижче ми розглянемо дистанційне навчання ІМ на прикладі дистанційного курсу (ДК) з підготовки учнів до складання тестів зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) з англійської мови, що використовується у Ніжинському державному університеті ім. М. Гоголя. В межах курсу учні середніх шкіл мають змогу дистанційно виконувати тренувальні тести у форматі ЗНО та отримувати консультації викладачів ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми застосування дистанційних технологій в навчанні привертали увагу багатьох дослідників. Зокрема, у роботах М. А. Бовтенко, П. Вінке, А. Кремера, А. Л. Назаренко, С. В. Титової, Б. І. Шуневича та ін. визначено дидактичні основи дистанційного

навчання, а у дослідженнях Р. Блейка, С. Гьортлер, Н. В. Майєр, Н. І. Муліної, Х. Рендал, В. П. Свиридюк, В. В. Стрілець, М. Харкер, Л. О. Хоменко та ін. розроблено методики використання ДК для навчання різних аспектів іншомовної мовленнєвої діяльності. Незважаючи на це, необхідність оптимізації та підвищення ефективності процесу навчання ІМ у вищих та середніх закладах освіти залишають проблему залучення дистанційного навчання актуальною.

Метою статті є окреслення основних структурних компонентів та способів їх практичної реалізації у дистанційному курсі навчання ІМ.

Виклад основного матеріалу. Формування іншомовної комунікативної компетенції у дистанційному режимі, потребує від учня значимої діяльності, що виражається в різних рівнях залучення та впливу учнів на електронне навчальне середовище. Подібний вплив є можливим завдяки модульній організації такого середовища та інтерфейсу ДК, де кожен модуль налічує один або декілька навчальних об'єктів, поєднаних ієрархічно. В межах адаптивної системи реалізація модульної структури досягається завдяки використанню навчальних об'єктів (*learning objects*) у відповідності до основних міжнародних стандартів електронного навчання, таких як *SCORM* або *TinCan*. Навчальні об'єкти – це найменші цілісні навчальні одиниці в мультимедійному навчальному середовищі, що визначають загальний вигляд та наповнення останнього [4; 5]. В процесі розробки електронних навчальних матеріалів, такі об'єкти, зазвичай, поєднуються і утворюють складні багаторівневі ієрархічні структури. Так, реалізація запропонованих тестів передбачала поєднання навчальних об'єктів на п'яти рівнях: 1) *рівень найменших значущих об'єктів* (такими навчальними об'єктами, зазвичай, є різноманітні компоненти електронного навчального середовища (наприклад, малюнки, фото, тексти у різних форматах тощо) або найдрібніші наповнені змістом складові тестових завдань (наприклад, один із варіантів вибору у вправах на множинний вибір). Навчальні об'єкти цього рівня є неподільними, оскільки будь-який поділ може призвести до втрати їх змісту.); 2) *рівень мінімальних навчальних завдань* (мінімальні значущі компоненти вправ, які можуть бути використані окремо від інших компонентів з тією ж метою, що і сам тест, без втрати змісту виконання

завдання (наприклад, кожне окреме запитання з варіантами для вибору у тестах на множинний вибір); 3) *рівень комбінованих навчальних завдань* (на цьому рівні окремі завдання та елементи поєднуються з метою організації вправління, а отже, за своєю суттю названий рівень є «рівнем тесту»); 4) *рівень модуля* (поєднання певної кількості тестів у блоки різної складності); 5) *рівень курсу* (сукупність електронних навчальних матеріалів, утворена шляхом поєднання кількох модулів, наприклад, навчальна дисципліна або курс).

Головною перевагою модульної побудови ДК на основі навчальних об'єктів є гнучкість та багатофункціональність внаслідок можливості багаторазового використання таких об'єктів у різних умовах і навчальних курсах [2]. Подібна гнучкість має подвійну природу. З одного боку, – це «технічна сумісність» або здатність бути використаними у будь-якому середовищі (наприклад, на різні операційні системи, програмне забезпечення і т. і.) незалежно від платформи, на якій вони створені. Такі можливості реалізуються завдяки міжнародним стандартам електронного навчання та специфікаціям метаданих, що уніфікують структуру, форму, тип та інші характеристики ДК. З другого боку, – це «педагогічна сумісність» або можливість порівняно легко та з мінімальними змінами інтегрувати навчальні об'єкти в інші курси чи дисципліни. Крім того, модульна побудова ДК дозволяє:

- модифікувати зміст окремих навчальних матеріалів шляхом коригування їх наповнення, без необхідності змінювати всю систему;
- адаптувати навчальні матеріали в залежності від потреб навчального процесу та індивідуальних особливостей учнів;
- зменшити обсяг навчальних матеріалів (в одиницях виміру обсягу електронних даних, таких як кілобайти або мегабайти) для кращого використання в мережі;
- спростити процедуру розробки та зменшити затрати на неї.

Розглянемо ДК з підготовки до складання ЗНО з англійської мови за рівнями елементів, що його наповнюють, починаючи з найвищих.

Кожен елемент розробленого ДК, втілений у вигляді окремих електронних документів, що об'єднані в межах системи дистанційного навчання. У нашому випадку такою системою виступає платформа *Moodle*, проте з подібною метою може бути використана й будь-яка інша, що підтримує міжнародні стандарти, передусім – *SCORM* та надає можливість залучати навчальні матеріали, розроблені на основі сторонніх засобів. На Рис. 1 зображено найбільш значущі компоненти електронного навчального середовища, а також їх взаємодію як між собою, так і з основними учасниками навчального процесу.

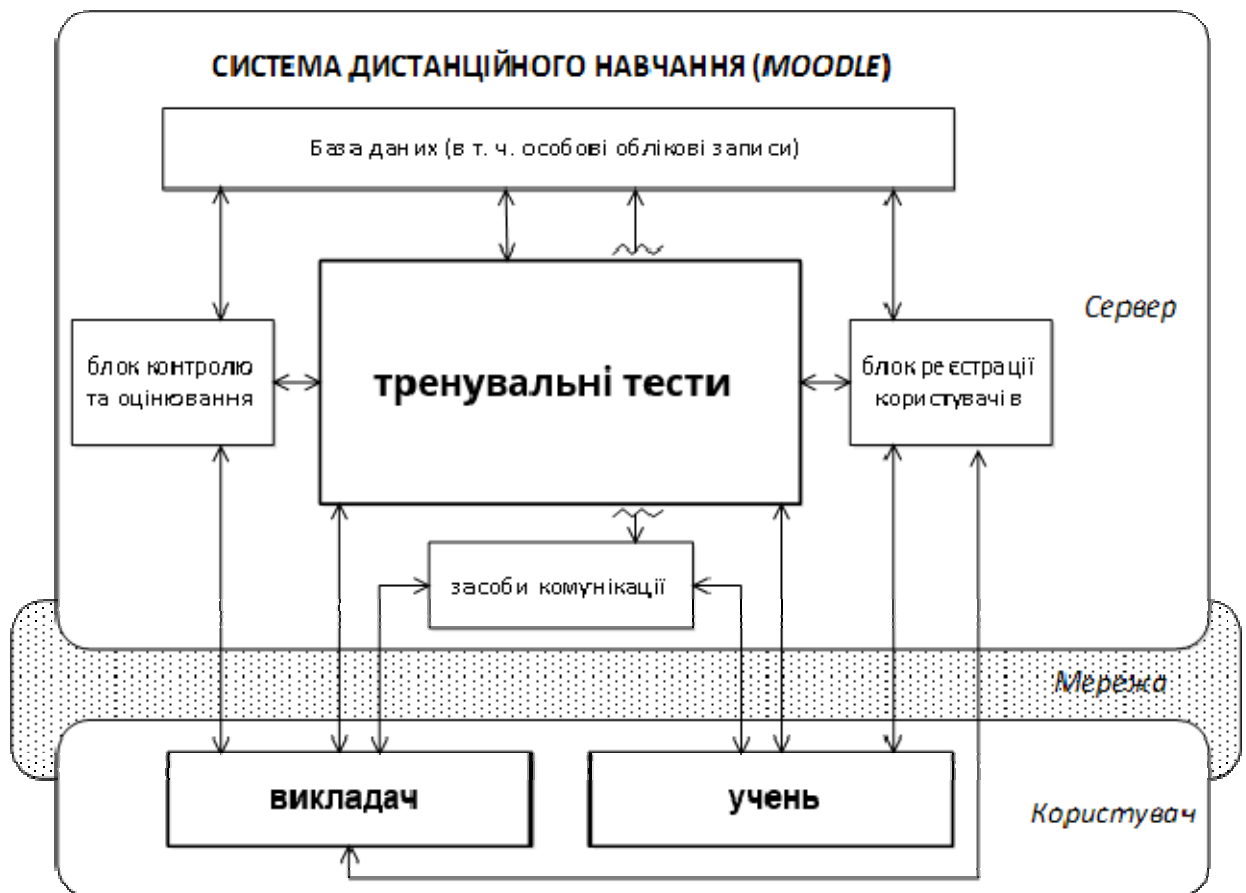

Рис. 1. Структура мережевого електронного навчального середовища

На наступному рівні за допомогою навчальних об'єктів різних типів реалізуються тренувальні тести, що повторюють за структурою та наповненням тести ЗНО з англійської мови. За способом навчальної взаємодії та метою використання можна виділити навчальні об'єкти для а) вправління (виконання тренувальних тестів); б) презентації інформації; в) здійснення комунікації.

Навчальні об'єкти для вправління або, власне, тренувальні тести складають центральну частину розроблених ДК. Згідно зі структурою тестів ЗНО у ДК реалізовано такі види електронних завдань (вправ):

- множинний вибір (відповіді на запитання з вибором одного із фіксованих варіантів відповіді або вибір одного із кількох запропонованих тверджень шляхом активації відповідного графічного елемента, встановлення прапорця або перемикача-радіокнопки у відповідне положення);
- співставлення (встановлення відповідності між кількома зразками мовлення за допомогою механізмів буксирування елементів інтерфейсу або вибору необхідного варіанту відповідності із випадального списку);
- заповнення пропусків (часткова реконструкція тексту для аудіювання або читання шляхом вибору одного із варіантів заповнення пропусків у ньому);

Алгоритми виконання кожного із завдань мають багато спільного. У кожному випадку учню відразу пропонуються всі можливі елементи кожного завдання, з якими необхідно здійснити певні маніпуляції відповідно до того чи іншого виду тесту. Основними маніпуляціями є наведення курсору маніпулятора «миші» на необхідний елемент завдання або графічний об'єкт, вибір такого елемента або об'єкту, буксирування, вибір елемента з випадального списку, введення даних у спеціальних полях за допомогою клавіатури тощо. Жодна з маніпуляцій та дій учнів у електронному навчальному середовищі не потребують додаткових навичок і знань, окрім тих, що наявні у них як у користувачів комп'ютерних та мережевих технологій, а отже використання ДК не потребує додаткового спеціального навчання чи ознайомлення з принципом їх роботи.

Окрім елементів вправ, кожного разу учням подаються всі необхідні на певному етапі роботи вербальні та візуальні опори. Орієнтування та навігація у межах вправ здійснюється з використанням різних (передусім – графічних) елементів та є переважно лінійними. Тренувальні тести не містять меню та інших додаткових засобів орієнтації окрім віртуальних кнопок, що дозволяють переходити до кожної наступної (у деяких випадках – попередньої) сторінки електронного документу.

До інших навчальних об'єктів на цьому рівні можна віднести блоки подання різноманітної інформації в межах ДК, наприклад, пояснення певних мовних чи мовленнєвих явищ або вказівки щодо правильного виконання мовних тестів. Всі вони з технічної точки зору реалізуються у схожий із вправами спосіб.

Об'єкти для презентації інформації спираються на здатність мультимедійних технологій комплексно впливати на сприйняття людини, поєднуючи у собі різні формати та способи надання інформації для сприяння кращому засвоєнню навчального матеріалу учнями та підвищенню мотивації останніх. У презентаційних навчальних об'єктах окрім текстової інформації та статичної графіки можуть міститися анімаційні або відео фрагменти.

Наступним є рівень мінімальних навчальних завдань. Навчальні об'єкти на цьому рівні варто розглянути з точки зору реалізації основних характеристик та компонентів електронного навчального середовища, перш за все – інтерактивності.

У розроблених електронних навчальних матеріалах інтерактивність реалізується у межах широко розповсюдженої для навчання ІМ з використанням комп'ютерних технологій парадигми: *стимул ↔ реакція ↔ зворотний зв'язок* [3]. Стимулом виступають тексти для читання (як основа тренувальних тестів), статична та динамічна графіка тощо. Реакцією є будь-які дії учнів у електронному середовищі, а зворотний зв'язок надається середовищем у відповідь на такі дії. При цьому інтерактивними є більшість найменших значущих навчальних об'єктів та інших компонентів вправ.

Усі прояви інтерактивності можна умовно розподілити на два типи. По-перше, це обмежена, так би мовити «пасивна», інтерактивність, тобто така, що є безальтернативною для користувача і пов'язана з тими елементами мультимедійного середовища, що хоча й певною мірою реагують на дії учнів, проте не модифікуються в результаті таких дій. Прикладом такої інтерактивності є використання засобів навігації в межах кожної мультимедійної вправи. Так, у відповідь на вербальний стимул «*Click below to continue*» зі вказівкою на віртуальну кнопку, що використовується для переходу до наступної частини тесту, учень має надати реакцію у вигляді натискання на цьому елементі. У відповідь учень може

отримати заохочення (наприклад, «*That's it!*»), а сам елемент певним чином видозміниться, що сигналізуватиме про успішність виконаної дії. Обмежена інтерактивність наявна і в інших частинах ДК. Зокрема, переглядаючи графічні елементи в межах довідкових матеріалів, учні можуть скористатися деякими допоміжними засобами. Наприклад, навівши курсор миші на необхідний малюнок або частину екрану у відповідь на стимул «*Move the cursor over the [назва або опис графічного елемента інтерфейсу] to enlarge*», учні зможуть переглянути цей елемент у збільшеному вигляді або отримати певну додаткову інформацію.

По-друге, це повноцінна взаємодія учнів, передусім, з навчальними елементами електронного навчального середовища. У цьому випадку учні можуть здійснити різні дії у відповідь на один і той самий стимул, наприклад, під час виконання тесту у відповідь на стимул «*Read the text. Choose the correct answer (A, B, C, or D) for every question.*» учні мають натиснути за допомогою миші на тому варіанті, який вони вважають правильним. Кожен з обраних варіантів супроводжується різною реакцією електронного середовища на дії користувача.

Оскільки в обох випадках учні зазвичай отримують повідомлення у відповідності до виконаних дій або, іншими словами, зворотний зв'язок, останній можна вважати основним проявом інтерактивності у ДК. Обсяг зворотного зв'язку не є сталим і варіюється в залежності від самих завдань та того, як їх виконує учень. Так, зворотний зв'язок може бути реалізований як на рівні речення або понадфразової єдності, так і у вигляді розгорнутого пояснення помилки учня.

Зі зворотним зв'язком невід'ємно пов'язана і реалізація контролю у запропонованих ДК. Оскільки тренувальні тести спрямовані на контроль різних компонентів іншомовної комунікативної компетенції, всі вони містять певні засоби оцінювання, а функції контролю розподіляються між тестами та системою дистанційного навчання. Завдяки своїй структурі та формі кожен тренувальний тест відповідає вимогам до елементів ДК, що використовується для контролю та оцінювання [1], а саме, є доступним за формою та змістом, посильним за складністю, націленим на тестування певної навички або вміння, ситуативним і проблемним, відповідає цілям і об'єктам тестування, а також мовному і

мовленнєвому матеріалу. У більшості тренувальних тестів після виконання кожного із завдань учням надається інформація щодо кількості отриманих балів та загального результату виконання відповідного тесту. Бали нараховуються за кожну правильну відповідь. Якщо правильну відповідь надано під час повторного виконання завдання, бали не нараховуються. Окрім балів, у межах ДК фіксуються також: час виконання завдань; кількість виконаних завдань; індивідуальний шлях виконання.

Перевірка з боку викладача, у свою чергу, досягається за допомогою детальної фіксації діяльності учнів системою дистанційного навчання (*Moodle*), у якій розміщені ДК, а також під час виконання завдання з творчого письма. У цьому випадку викладач перевіряє завдання за низкою заздалегідь визначених критеріїв, оцінює його та надає зворотний зв'язок учню, пояснюючи помилки та консультуючи щодо способів їх усунення.

Останнім і, при цьому, найбільш елементарним рівнем є рівень найменших значущих об'єктів. Як уже зазначалось вище, навчальними об'єктами цього рівня є, передусім, компоненти мультимедійного середовища. Наприклад, складовою усіх тренувальних тестів та інших елементів ДК є статична та/або динамічна графіка.

Підсумовуючи, варто зазначити, що розроблений ДК був реалізований у процесі підготовки учнів середніх шкіл до складання ЗНО з англійської мови у 2014/2015 навчальному році та підтвердив свою загальну ефективність. Такі результати дають підстави для подальших досліджень та розширення практики залучення дистанційних форм навчання до процесу формування іншомовної комунікативної компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці): Навчальний посібник / С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2008. – С. 245.
2. Boyle T. The design of learning objects for pedagogical impact / T. Boyle // Handbook of research on learning design and learning objects : issues, applications and technologies [edited by Lori Lockyer et al.]. – Hershey, PA; London : ISR, 2009. – P. 391–407.
3. Davies G. Introduction to multimedia CALL. Module 2.2 [Електронний ресурс] / Graham Davies // Information and communications technology for language teachers (ICT4LT) [edited by Davies G.] – Slough : Thames Valley University, 2012. – Режим доступу : http://www.ict4lt.org/en/en_mod2-2.htm

4. Mason R. Elearning : the key concepts / R. Mason, F. Rennie. – London; New York : Routledge, 2006. – P. 71–73.
5. Olgren C. H. Developing and using learning objects : implications for course content strategies / Ch. H. Olgren, P. Ploetz // Learning objects for instruction : design and evaluation [edited by Pamela Taylor Northrup]. – Hershey, PA; London : ISP, 2007. – P. 174–194.
6. Vorobel O. Language teaching at a distance: an overview of research [Електронний ресурс] / O. Vorobel, D. Kim // CALICO Journal. –2012. – Vol. 29, No. 3. – P. 548–562. – Режим доступу : <http://www.equinoxpub.com/journals/index.php/CALICO/article/view/23725/19730>

Рецензент

Коваленко Є. І. – д. пед. н., професор

Стаття надійшла до редакції 07.05.2015

РАЗРАБОТКА И РЕАЛИЗАЦИЯ ДИСТАНЦИОННОГО КУРСА ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Плотников Евгений Александрович

кандидат педагогических наук,

доцент кафедры прикладной лингвистики,

Нежинский государственный университет им. Гоголя, г. Нежин

ndu.efl@gmail.com

Аннотация. В статье проанализированы архитектура и ключевые структурные компоненты дистанционного курса обучения иностранным языкам на примере курса для подготовки учащихся к сдаче тестов внешнего независимого оценивания по английскому языку, разработанного и реализованного в Нежинском государственном университете имени Николая Гоголя. Определены особенности и преимущества модульного построения дистанционной учебной среды. Рассмотрены основные уровни организации элементов дистанционных курсов, их иерархию и взаимодействие. Особое внимание уделено реализации таких характеристик электронной учебной среды, как интерактивность и обратная связь.

Ключевые слова: дистанционный курс; учебный объект; обучение иностранным языкам; внешнее независимое оценивание; языковой тест.

DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF A DISTANCE COURSE FOR PROSPECTIVE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS

Yevhen O. Plotnikov

PhD in Pedagogics, Department of Applied Linguistics,

Nizhyn Gogol State University, Nizhyn

ndu.efl@gmail.com

Abstract. The article focuses on the architecture and key structural components of a foreign language distance course using as an example the course developed in Nizhyn State Gogol University to train high school graduates for external independent testing in English. The peculiarities and benefits of a modular structure of a distance learning environment are specified. The hierarchy and interoperability of the main levels of learning objects in a foreign

language distance course are defined and analyzed. Special attention is paid to some possible ways of interactivity and feedback realization.

Keywords: distance course; learning object; foreign language teaching; external independent testing; language test.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Nikolayeva S. Yu. The basics of the modern foreign language teaching methodology (diagrams and tables): study guide / S. Yu. Nikolayeva. – Kyiv: Lenvit, 2008. – P. 245. (in Ukrainian)